

H.C. ANDERSEN: GRANTRÆET (1845)

Omskrevet af Jani Haugbølle

Ude i skoven stod der sådan et nydeligt grantræ; det havde en god plads, sol kunne det få, luft var der nok af, og rundt om voksede mange større kammerater, både grantræer og fyrretræer. Men det lille grantræ havde så travlt med at vokse, så det tænkte ikke på den varme sol og den friske luft. Det brød sig ikke om børnene, der gik og småsnakkede, når de var ude for at samle jordbær eller hindbær. Tit kom de med en hel krukke fuld eller havde jordbær trukket på strå. Så satte de sig ved det lille grantræ og sagde: ”Nej, hvor det er et nydeligt lille træ!” Det ville grantræet slet ikke høre.

Året efter var det blevet en lang stilk større, og året efter igen var det endnu større; for på et grantræ kan man altid se, efter de mange led, det har, hvor mange år det har vokset.

”Åh, var jeg dog sådant et stort træ, som de andre,” sukkede det lille grantræ, ”så kunne jeg brede mine grene så langt omkring og med toppen se ud i den vide verden. Fuglene ville da bygge rede imellem mine grene, og når det blæste, kunne jeg nikke så fornemt, ligesom de andre der”.

Det havde slet ingen fornøjelse af solskinnet, af fuglene eller de røde skyer, som morgen og aften sejlede hen over det.

Var det nu vinter, og sneen rundt omkring lå gnistrende hvid, så kom der tit en hare springende og hoppede lige over det lille træ. Åh, det var så ærgerligt at være så lille!

Men to vintre gik, og ved den tredje vinter var træet så stort, at nu måtte haren gå uden om det. Åh, vokse, vokse, blive stor og gammel,

det var dog det eneste dejlige i denne verden, tænkte grantræet.

Om efteråret kom brændehuggerne altid og fældede nogle af de største træer. Det skete hvert år, og det unge grantræ, som nu var ganske godt voksent, skælvede derved, thi de store, prægtige træer faldt med en knagen og bragen til jorden. Grenene blev hugget af, og de så ganske nøgne, lange og smalle ud. De var næsten ikke til at kende. Men så blev de lagt på vogne, og heste trak dem af sted ud af skoven.

Hvor mon de skulle hen? Hvad skulle der mon ske med dem?

Om foråret, da svalen og storken kom, spurgte grantræet dem: ”Ved I ikke, hvor de blev ført hen? Har I ikke mødt dem?”

Svalerne vidste ikke noget, men storken så betænkelig ud, nikkede med hovedet og sagde: ”Jo, jeg tror jeg ved det. Jeg mødte mange nye skibe, da jeg fløj fra Ægypten. På skibene var der prægtige master lavet af træer. Jeg tør sige, at det var dem, de lugtede af gran; jeg kan hilse mange gange”

”Åh, var jeg dog også stor nok til at flyve hen over havet”, sagde Grantræet. ”Hvordan er det egentligt dette hav, og hvad ligner det?”

”Ja det er så svært at forklare”, sagde storken, og så gik den.

”Glæd dig ved din ungdom”, sagde solstrålerne, ”glæd dig ved det unge liv, som er i dig”.

Og vinden kyssede grantræet, og duggen græd tårer over det, men det forstod grantræet ikke.

Når det var ved juletid, blev de ganske unge træer fældet, træer som tit ikke engang var så store eller på alder med dette grantræ. Grantræ havde hverken rast eller ro, men altid ville det af sted. Disse unge træer, der var de allersmukkeste, beholdt altid alle deres grene. De blev lagt på vogne og heste trak dem af sted ud af skoven.

”Hvorhen skulle de?” spurgte grantræet. ”De er ikke større end jeg, der var endda et, der var meget mindre. Hvorfor beholder de alle deres grene? Hvor kører de hen?”

”Det ved vi! Det ved vi”, kvadrede gråspurvene. ”Vi har kigget ind af ruderne nede i byen. Vi ved, hvor de kører hen. Åh, de komme til den største glans og herlighed, der kan tænkes. Vi har kigget ind af vinduerne og set, at de blive plantet midt i den varme stue og pyntet med de dejligste ting, både forgyldte æbler, honningkager, legetøj og mange hundrede lys”.

”Og så - ?” spurgte grantræet og bævede i alle grenene. ”Og så? Hvad sker der så?”

”Ja, mere har vi ikke set. Det var mageløst!”

”Mon jeg er blevet til for at gå denne strålende vej?” jublede grantræet. ”Det er endnu bedre end at gå over havet! Hvor jeg længes. Var det dog bare jul. Nu er jeg høj og udstrakt som de andre, der førtes af sted sidste år. - Åh, var jeg da bare på vognen. Var jeg dog i den varme stue med al den pragt og herlighed. Og så - ? Ja, så kommer noget endnu bedre, endnu skønnere, hvorfor skulle de ellers pynte mig! Der må komme noget endnu større, endnu herligere -! Men hvad? Åh, jeg lider! Jeg længes! Jeg ved ikke selv, hvad det er med mig”.

”Glæd dig over mig”, sagde luften og sollyset. ”Glæd dig ved din friske ungdom ude i det fri”.

Men grantræet glædede sig slet ikke. Det voksede og voksede, vinter og sommer stod det grønt, mørkegrønt stod det. Folk, som så det, sagde: «Det er et dejligt grantræ”. Og ved juletid blev det fældet først af alle. Øksen huggede dybt igennem stammen, træet faldt med et suk hen ad jorden, det følte en smerte, en afmagt. Det kunne slet ikke tænke på nogen lykke, det var bedrøvet ved at skilles fra hjemmet, fra den plet, hvor det var vokset frem. Det vidste jo, at det aldrig mere så de kære gamle kammerater, de små buske og blomsterne rundt om, ja måske ikke engang fuglene. Afrejsen var slet ikke behagelig.

Grantræet kom først til sig selv, da det lå i gården sammen med de andre træer, og hørte en mand sige: ”Det der er prægtigt! Vi bruger det”.

Nu kom to tjenere i fuld stads og bar grantræet ind i en stor, dejlig sal. Rundt om på væggene hang portrætter, og ved den store flisekakkellovn stod store kinesiske vaser med løver på låget. Der var gyngestole, silkesofaer, store borde fulde af billedbøger, og med legetøj for hundred gange hundred rigsdaler - i det mindste sagde børnene det. Og grantræet blev rejst op i en stor balje fyldt med sand. Men ingen kunne se, at det var en balje, for der blev hængt grønt tøj rundt om, og den stod på et stort, broget tæppe. Åh, hvor grantræet rystede. Hvad ville der dog ske? Både tjenere og frøkener gik og pyntede det. På en gren hængte de små net, udklippede af kulørt papir. Hvert net var fyldt med sukkergodt. Forgyldte æbler og valnødder hang, som om de var vokset fast, og over hundrede røde, blå og hvide små lys blev stukket fast i grenene. Dukker, der så livagtig ud som

mennesker, - grantræet havde aldrig set sådanne før - svævede i det grønne, og allerøverst oppe i toppen blev sat en stor stjerne af flitterguld. Det var prægtigt, ganske mageløst prægtigt.

”I aften,” sagde de alle sammen, ”i aften skal det stråle”.

”Åh!” tænkte grantræet, «var det dog bare snart aften. Blev lysene bare snart tændt! Og hvad mon der sker? Mon der kommer træer fra skoven og ser på mig? Mon gråspurvvene flyver uden for ruden? Mon jeg vokser fast her og skal stå pyntet vinter og sommer?”

Jo, grantræet vidste god besked, men det havde ordentligt barkpine af bare længsel, og barkpine er ligeså slemt for et træ, som hovedpine er for os andre.

Nu blev lysene tændt. Hvilken glans, hvilken pragt. Grantræet rystede i alle grenene, så et af lysene stak ild i det grønne. Det sved ordentligt.

”Gud bevare os!” skreg frøknerne og slukkede ilden i en hast.

Nu turde grantræet ikke engang ryste. Åh, det var en gru! Det var så bange for at tabe noget af al sin stads. Det var ganske fortunlet i al den glans, - og nu gik begge fløjdøre op, og en mængde børn styrtede ind, som om de ville vælte hele træet. De ældre folk kom langsomt bagefter. De små stod ganske tavse, - men kun et øjeblik, så jublede de igen, så det rusede. De dansede rundt om grantræet, og den ene gave efter den anden blev plukket af.

”Hvad er det, de gør?” tænkte grantræet. ”Hvad skal der ske?” Og lysene brændte lige ned til grenene, og efterhånden som de brændte ned, slukkede man dem, og så fik børnene lov til at plyndre træet. Åh, de styrtede hen til det, så det knagede i alle grenene. Havde grantræet ikke været bundet fast til loftet, så var det styrtet om.

Børnene dansede rundt med deres prægtige legetøj, ingen så på

træet, kun den gamle barnepige, som gik og tittede ind imellem grenene. Men det var bare for at se, om der ikke var glemt endnu en figen eller et æble.

”En historie! En historie!” råbte børnene og trak en lille tyk mand hen imod grantræet. Han satte sig lige under det, ”for så er vi i det grønne”, sagde han, ”og træet kan have godt af at høre med. Men jeg fortæller kun en historie. Vil I høre den om Ivede-Avede eller den om Klumpe-Dumpe, som faldt ned af trapperne og kom dog i højsædet og fik prinsessen?”

”Ivede-Avede!” skreg nogle. ”Klumpe-Dumpe!” skreg andre. Der var en råben og skrigen, kun grantræet tav ganske stille og tænkte: ”Skal jeg slet ikke med, slet ikke gøre noget?” Det havde jo været med, havde gjort, hvad det skulle gøre.

Og manden fortalte om ”Klumpe-Dumpe, der faldt ned af trapperne og dog kom i højsædet og fik prinsessen”. Og børnene klappede i hænderne og råbte: ”Fortæl! Fortæl!” De ville også have ”Ivede-Avede”, men de fik kun den om ”Klumpe-Dumpe.” Grantræet stod ganske stille og tankefuld, aldrig havde fuglene ude i skoven fortalt om dette. ”Klumpe-Dumpe faldt ned af trapperne og fik dog prinsessen. Ja, ja, således går det til i verden”, tænkte grantræet og troede, at det var virkeligt, fordi det var sådan en rar mand, som fortalte. ”Ja, ja! Hvem kan vide! Måske falder jeg også ned af trapperne og får en prinsesse”. Og grantræet glædede sig til næste dag til igen at blive klædt på med lys og legetøj, guld og frugter.

”I morgen vil jeg ikke ryste”, tænkte det. «Jeg vil rigtigt fornøje mig i al min herlighed. I morgen skal jeg igen høre historien om ”Klumpe-Dumpe” og måske den om ”Ivede-Avede.”” Og grantræet stod stille og tankefuld den hele nat.

Om morgenen kom karl og pige ind.

”Nu begynder stadsen igen”, tænkte grantræet. Men de slæbte det ud af stuen, op ad trappen, ind på loftet, og her, i en mørk krog, hvor ingen sol skinnede, stillede de det hen. ”Hvad skal det betyde”, tænkte grantræet. ”Hvad mon jeg her skal bestille? Hvad mon jeg her skal få at høre?” Og det lænede sig op ad muren og stod og tænkte og tænkte. - Og god tid havde det, thi der gik dage og nætter. Ingen kom herop, og da der endelig kom nogen, så var det for at stille nogle store kasser hen i krogen. Grantræet stod ganske skjult, man skulle tro, at det var rent glemt.

”Nu er det vinter derude”, tænkte grantræet. ”Jorden er hård og dækket med sne, så menneskene kunne ikke plante mig. Derfor skal jeg nok stå her i læ til foråret. Hvor det er betænksomt af dem. Hvor er menneskene dog gode! - Var her bare ikke så mørkt og så skrækkeligt ensomt. - Ikke engang en lille hare. - Der var dog så rart der ude i skoven, når sneen lå, og haren sprang forbi, ja, selv da den sprang hen over mig. Men det holdt jeg ikke af den gang. Her oppe er der dog skrækkeligt ensomt”.

”Pi, pi!” sagde en lille mus i det samme og smuttede frem; og så kom der nok en lille mus. De snusede til grantræet og smuttede ind mellem grenene på det.

”Det er en gruelig kulde!” sagde de små mus. ”Men her er dejligt at være! Ikke sandt, du gamle grantræ?”

”Jeg er slet ikke gammel”, sagde grantræet, ”der er mange, der er meget ældre end jeg”.

”Hvor kommer du fra?” spurgte musene, ”og hvad ved du?” De var nu så grueligt nysgerrige. ”Fortæl os dog om det dejligste sted på jorden. Har du været der? Har du været i spisekammeret, hvor der

ligger oste på hylderne og hænger skinker under loftet, og hvor man danser på tællelys, og går tynd ind og kommer fed ud?”

”Det kender jeg ikke”, sagde grantræet, ”men skoven kender jeg, hvor solen skinner, og hvor fuglene synger!” Og så fortalte grantræet alt fra sin ungdom, og de små mus havde aldrig før hørt sådan noget, og de hørte sådan efter og sagde: ”Nej, hvor du har set meget. Hvor har du været lykkelig”.

”Jeg!” sagde grantræet og tænkte over, hvad det selv havde fortalt. ”Ja, det var i grunden ganske morsomme tider”. Men så fortalte det om juleaften, da det var pyntet med kager og lys.

”Åh!” sagde de små mus, ”hvor har du været lykkelig, du gamle grantræ”.

”Jeg er slet ikke gammel”, sagde grantræet, ”det er jo i denne vinter, jeg er kommet fra skoven. Jeg er i min allerbedste alder, jeg er bare sat her på loftet, mens det er vinter”.

”Hvor du fortæller dejligt”, sagde de små mus, og næste nat kom de med fire andre små mus, der skulle høre grantræet fortælle. Og jo mere grantræet fortalte, desto tydeligere huskede det selv alt og syntes, at det dog havde været ganske morsomme tider. ”Men de kan komme igen, de kan komme igen. Klumpe-Dumpe faldt ned af trapperne og fik dog prinsessen, måske kan jeg også få en prinsesse”, sagde grantræet. Og så tænkte det på et lille nydeligt birketræ, der voksede ude i skoven. Det var for grantræet en virkelig dejlig prinsesse.

”Hvem er Klumpe-Dumpe?” spurgte de små mus. Og så fortalte grantræet hele eventyret, det kunne huske hvert eneste ord. Og de små mus var lige ved at springe op i toppen af grantræet af bare fornøjelse. Næste nat kom der mange flere mus, og om søndagen endogså to

rotter. Men de sagde, at historien ikke var morsom, og det bedrøvede de små mus, for nu syntes de også mindre om den.

”Kan De kun den ene historie?” spurgte rotterne.

”Kun den ene”, svarede grantræet, ”den hørte jeg på min lykkeligste aften, men den gang tænkte jeg ikke på, hvor lykkelig jeg var”.

”Det er en overmåde dårlig historie. Kan De ingen med flæsk og tællelys? Ingen spisekammer-historier?”

”Nej”, sagde træet.

”Ja, så skal De have tak”, svarede rotterne og gik ind til deres.

De små mus blev til sidst også borte, og da sukkede grantræet:

”Det var dog ganske rart, da de sad omkring mig, de vævre små mus og hørte, hvad jeg fortalte. Nu er også det forbi - men jeg skal huske at fornøje mig, når jeg nu tages frem igen”.

Men hvornår skete det? - Jo - det var en morgenstund, da kom der folk og rumsterede på loftet. Kasserne blev flytte og grantræet blev trukket frem. De kastede det rigtignok lidt hårdt mod gulvet, men straks slæbte en karl det hen imod trappen, hvor dagen skinnede.

”Nu begynder livet igen”, tænkte grantræet. Det følte den friske luft, den første solstråle, - og nu var det ude i gården. Alt gik så hurtigt, at grantræet helt glemte at se på sig selv. Der var så meget at se rundt om. Gården stødte op til en have, og alt blomstrede derinde. Roserne hang så friske og duftende ud over det lille rækværk, lindetræerne blomstrede, og svalerne fløj om og sagde ”qvirre-virre-vit, min mand er kommet”. Men det var ikke grantræet, de mente.

”Nu skal jeg leve”, jublede grantræet og bredte sine grene vidt ud. Men ak, de var alle visne og gule. Det var i krogen mellem ukrudt og brændenælder, at det lå. Guldpapirs-stjernen sad endnu oppe i toppen og glimtede i det klare solskin.

I gården selv legede et par af de lystige børn, der ved juletid havde danset om grantræet og været så glade for det. En af de mindste for hen og rev guldstjernen af.

”Se, hvad der sidder endnu på det ækle, gamle juletræ”, sagde han og trampede på grenene, så de knagede under hans støvler.

Og grantræet så på al den blomsterpragt og friskhed i haven, det så på sig selv, og det ønskede, at det var blevet i sin mørke krog på loftet. Det tænkte på sin friske ungdom i skoven, på den lystige juleaften og på de små mus, der så glade havde hørt på historien om Klumpe-Dumpe.

”Forbi! Forbi!” sagde det stakkels grantræ. ”Havde jeg dog glædet mig, da jeg kunne! Forbi! Forbi!”

Og tjenestekarlen kom og huggede grantræet i små stykker, et helt bundt lå der. Dejligt blussede det op under den store bryggerkedel; og det sukkede så dybt, hvert suk var som et lille skud. Derfor løb børnene, som legede, ind og satte sig foran ilden, så ind i den og råbte: ”Pif! Paf!” Men ved hvert knald, der var et dybt suk, tænkte grantræet på en sommerdag i skoven, en vinternat derude, når stjernerne skinnede. Det tænkte på juleaften og Klumpe-Dumpe, det eneste eventyr, det havde hørt og vidst at fortælle, - og så var grantræet brændt ud.

Drengene legede i gården, og den mindste havde guldstjernen på brystet, som grantræet havde båret på sin lykkeligste aften. Nu var den forbi, og grantræet var forbi og historien med. Forbi, forbi, og det blive alle historier!